

Nr 274.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänst innehavares rätt till pension m. m.; given Stockholms slott den 8 april 1938.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att

dels antaga härvid fogat förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänst innehavares rätt till pension,

dels ock bifalla det förslag i övrigt, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Ernst Wigforss.

F ö r s l a g

till

L a g

om ändring i vissa delar av lagen den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänst innehavares rätt till pension¹.

Härigenom förordnas, att 5 och 13 §§ lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst innehavares rätt till pension skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan sägs ävensom att 3 § sista stycket, 4 § sista stycket och 11 § samma lag skola upphöra att gälla.

5 §.

Rätt att komma i åtnjutande av hel pension inträder:

för manlig — — — trettiofem tjänstår;

för kvinnlig — — — trettio tjänstår;

dock att sådan rätt inträder:

a) för kvinnlig befattningshavare, tillhörande sjukvårds- eller ekonomipersonalen vid statens sinnessjukhus: vid femtiofem levnads- och tjugufem tjänstår;

b) för manlig befattningshavare, tillhörande ekonomipersonalen vid statens sinnessjukhus: vid sextiotvå levnads- och trettio tjänstår;

c) för lärare vid universiteten, karolinska mediko-kirurgiska institutet, lantbrukshögskolan samt lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitutet vid Alnarp: vid sextiofem levnads- och tjugufem tjänstår;

d) för ämneslärare vid allmänna läroverken och lärare vid skeppsgosse-skola: vid sextiofem levnads- och trettiotre tjänstår.

13 §.

Pension enligt denna lag sökes i fråga om tjänst vid domänstyrelsen eller tjänst, som lyder under denna, hos domänstyrelsen.

I övrigt — — — fulla guldits.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1938.

---

¹ Senaste lydelse, se beträffande 3 och 4 §§ 1921:455, 5 § 1935:174, 11 § 1936:68 och 13 § 1934:444.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 8 april 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Efter gemensam beredning med cheferna för kommunikations-, ecklesiastik- och jordbruksdepartementen anför chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss:

Jag anhåller att nu få *dels* återkomma till den i årets statsverksproposition berörda frågan om fortsatt fondering av pensionsavgifter och pensionsavdrag, *dels ock* underställa Kungl. Maj:t förslag om vissa ändringar i 1907 års lag angående civila tjänst innehavares rätt till pension. Till en början torde jag få upptaga förstnämnda spörsmål till behandling.

Fonderingsfrågan.

I gällande pensionslagstiftning finnes icke utformat något enhetligt system beträffande fondering för pensionsändamål. Medan sålunda föreskrifter om fondbildning finnas meddelade i lagen den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänst innehavares rätt till pension och i civila tjänstepensionsreglementet den 30 juni 1934 (nr 442), saknas dylika föreskrifter helt i militära tjänstepensionsreglementet den 17 maj 1935 (nr 167). Allmänna familjepensionsreglementet den 16 oktober 1936 (nr 542), vilket reglemente är tillämpligt å såväl civila som militära befattningshavare, saknar jämväl föreskrifter om fondering. Detsamma är förhållandet beträffande tjänstepensionsreglementet för arbetare den 30 juni 1934 (nr 443) och familjepensionsreglementet för arbetare den 16 oktober 1936 (nr 543).

Nuvarande fondbildningar.

Tjänstepensionsfonder. För de civila tjänstemännens tjänstepensionering har inrättats civila tjänstepensionsfonden, vilken fond förvaltas av statskontoret. Enligt bestämmelse i 11 § 1907 års civila pensionslag skola de av tjänstemännen erlagda pensionsavgifterna ingå till nämnda fond. Därjämte tillföres fonden, på grund av föreskrift i 11 § civila tjänstepensionsreglemen-

tet, den för varje räkenskapsår överslagsvis beräknade summan av pensionsavdragen för andra än vissa affärsverks tjänstemän. Erinras må, att fonderingen av civila tjänstepensionsfondens inkomster under senare budgetår provisoriskt inställts och att dessa inkomster i stället, i den mån de icke tagits i anspråk för bestridande av på fonden författningsenligt ankommande andel i pensionsutgifter, tillgodoförts riksstatsanslaget till pensionering av civila tjänst innehavare.

Särskilda tjänstepensionsfonder förekomma dessutom vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk. Dessa fonder förvaltas av styrelserna för vederbörande verk och tillföras den överslagsvis beräknade summan av pensionsavdragen enligt civila tjänstepensionsreglementet för dessa verks tjänstemän.

Även för den militära tjänstepensioneringen förekommer en särskild fondbildning, nämligen militära tjänstepensionsfonden. Å denna redovisas de förutvarande militära pensionskassornas hopsamlade tjänstepensionsmedel. Fonden tillföres vissa pensionsavgifter. Däremot förekommer icke någon avsättning till fonden, motsvarande pensionsavdrag.

Beträffande statliga arbetares tjänstepensionering har fondbildning genomförts vid telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk. De där befintliga fonderna, som förvaltas av vederbörande verksstyrelser, benämnas numera telegrafverkets, statens järnvägars och statens vattenfallsverks arbetarpensionskassor. Kassorna tillföras belopp svarande mot den överslagsvis beräknade summan av arbetarnas årliga pensionsavdrag. Därjämte tillföras kassorna årligen vissa belopp av respektive verks driftmedel. Dessa belopp utgöra vid telegrafverket 154,500 kronor, vid statens järnvägar 1,300,000 kronor och vid statens vattenfallsverk 51,500 kronor. I skrivelse den 24 september 1935 har domänstyrelsen gjort framställning om fondering av tjänstepensionsavdragen för arbetare jämväl vid domänverket.

Familjepensionsfonder. Allmänna familjepensionsfonden bildades vid statens övertagande från och med den 1 juli 1937 av civilstatens änke- och pupillkassa, arméns familjepensionskassa samt marinens familjepensionskassa. Därjämte har fonden från och med den 1 januari 1938 övertagit tullstatens enskilda pensionsinrättnings tillgångar. Fonden förvaltas av statskontoret. Någon fondering av belopp, som svara emot familjepensionsavdragen, förekommer icke. Däremot fonderas vissa pensionsavgifter. Särskilda familjepensionsfonder finnas vidare vid telegrafverket och statens järnvägar. Dessa fonder förvaltas av verkens styrelser. Avsättningen till fonderna omfattar såväl mot tjänstemännens familjepensionsavdrag svarande belopp som tjänstemännens pensionsavgifter.

Några fonder ha icke inrättats i anledning av arbetarnas familjepensionering. Framställning om fondering av arbetarnas familjepensionsavdrag har emellertid gjorts av telegrafstyrelsen i skrivelse den 9 juli 1937.

Nuvarande ordning för pensionsutgifternas bestridande.

Tjänstepensionsutgifter. Pensionerna enligt 1907 års civila pensionslag utgå vid postverket och domänverket av de medel, från vilka verkens utgifter i övrigt bestridas, vad beträffar tjänstinnehavare vid domänverket dock endast i den mån pension beviljats efter 1912 års början, samt vid övriga verk och inrättningar från riksstatsanslag till pensionering av civila tjänstinnehavare. De medel eller det anslag, varifrån pensionerna sålunda utbetalts, erhålla gottgörelse från civila tjänstepensionsfonden eller — vad postverket beträffar — från postverkets tjänstepensionsfond med belopp, som svara mot vederbörande fonds efter av Kungl. Maj:t fastställd fördelningsgrund uträknade andel i pensionsutgifterna. Fondbidragen äro sålunda försäkringstekniskt beräknade.

Kostnaderna för pension och uppskjuten livränta enligt civila tjänstepensionsreglementet m. m. skola utgå vid de affärsdrivande verken — postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk, domänverket och statens reproduktionsanstalt — av de medel, från vilka vederbörande verks utgifter i övrigt bestridas. Detsamma är förhållandet beträffande följande verk med specialbudgeter, nämligen bank- och fondinspektionen, sparbanksinspektionen, stuteriväsendet och försäkringsinspektionen. Vid vägorganisationen i länen samt vid väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, såvitt angår sådan befattningshavare i styrelsen, vars avlöning omedelbart före tjänstens frånträdande utgått av automobilskattemedel, bestridas kostnaderna av dylika medel. Vid övriga verk och inrättningar åter anlitas riksstatsanslag till pensionering av civila tjänstinnehavare. Därjämte bidraga de särskilda pensionsfonderna, nämligen civila tjänstepensionsfonden samt postverkets, telegrafverkets, statens järnvägars och statens vattenfallsverks tjänstepensionsfonder med belopp, som svara mot vederbörande fonds efter av Kungl. Maj:t fastställd fördelningsgrund uträknade andel i kostnaderna. Dessa bidrag, som beräknas försäkringstekniskt, gottgöras de medel eller det anslag, varifrån pensionsutgifterna bestridas.

Kostnaderna för pension och uppskjuten livränta enligt militära tjänstepensionsreglementet utbetalas från riksstatsanslag till pensionering av militära befattningshavare. Detta anslag tillgodoföres avkastningen av militära pensionsfonden. Någon försäkringsteknisk uträkning av fondens bidrag till pensionsutgifterna förekommer således icke.

Kostnaderna för pension och uppskjuten livränta enligt tjänstepensionsreglementet för arbetare utgå vid telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk av de vid dessa verk befintliga arbetarpensionskassorna. Såsom förut angivits erhålla kassorna årligen bidrag från respektive verks driftmedel med vissa belopp. Vid postverket, domänverket och statens reproduktionsanstalt utgå kostnaderna av de medel, från vilka vederbörande verks utgifter i övrigt bestridas, samt vid övriga verk och inrättningar från för ändamålet avsett riksstatsanslag.

Familjepensionsutgifter. Kostnaderna för familjepension enligt allmänna familjepensionsreglementet efter avliden befattningshavare vid telegrafverket och statens järnvägar bestridas från dessa verks familjepensionsfon-

der. Beträffande befattningshavare vid postverket, statens vattenfallsverk, domänverket och statens reproduktionsanstalt utgå motsvarande kostnader av de medel, från vilka verkens omkostnader i övrigt bestridas, samt beträffande annan befattningshavare från riksstatsanslag till pensioner åt efterlevande till befattningshavare i statens tjänst. I motsvarande ordning bestridas kostnaderna för familjepension efter sådana förutvarande delägare i civilstatens, telegrafverkets och statens järnvägars änke- och pupillkassor, arméns och marinens familjepensionskassor samt tullstatens enskilda pensionsinrättning, vilka icke blivit underkastade allmänna familjepensionsreglementets bestämmelser.

Familjepensioner enligt kungörelsen den 4 juni 1937 (nr 357) med bestämmelser angående familjepension i vissa fall för efterlevande till befattningshavare, som innehafvt befattning, å vilken lagen den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänst innehavares rätt till pension äger tillämpning, bestridas från nyss angivna riksstatsanslag. Från samma anslag bestridas pensioner enligt kungörelsen den 18 juni 1925 (nr 279) angående pensionering av efterlevande barn till kvinnliga befattningshavare i statens tjänst.

Allmänna familjepensionsfondens avkastning skall för varje budgetår per den 30 juni tillgodoföras sagda riksstatsanslag, respektive efter budgetårets utgång tillföras postverkets, vattenfallsverkets och domänverkets driftkostnadsstater, allt i förhållande till bruttoutgifterna för de familjepensionskostnader, som under budgetåret kommit att belasta nämnda anslag, respektive poster å driftkostnadsstaterna. Någon försäkringsteknisk beräkning av fondens bidrag sker således icke.

Kostnaderna för familjepension efter avliden arbetare bestridas beträffande arbetare, som senast varit anställd vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk, domänverket eller statens reproduktionsanstalt, av de medel, från vilka vederbörande verks omkostnader i övrigt bestridas, samt beträffande annan arbetare från för ändamålet avsett anslag å riksstaten.

Sammanfattning. Av den lämnade redogörelsen framgår, att följande olika sätt för pensionsutgifternas bestridande kunna särskiljas.

I flertalet fall bestridas kostnaderna från anslag respektive affärsverks driftmedel eller specialbudgeter med bidrag från pensionsfond. Detta är förhållandet beträffande pension enligt 1907 års civila pensionslag samt pension och uppskjuten livränta enligt civila och militära tjänstepensionsreglementena ävensom — utom vid statens järnvägar och telegrafstyrelsen — i fråga om tjänstemännens familjepensioner. Civila tjänstepensionsfondens liksom postverkets, telegrafverkets, statens järnvägars och statens vattenfallsverks tjänstepensionsfonders bidrag äro försäkringstekniskt beräknade, vilket däremot ej är fallet med bidragen från militära tjänstepensionsfonden och allmänna familjepensionsfonden. Sistnämnda bidrag motsvara fondernas avkastning.

Kostnaderna för de pensioner och uppskjutna livräntor, som utgå enligt pensionsreglementena för arbetare, bestridas av anslag respektive affärs-

verksmedel utan bidrag från pensionsfond. Undantag härifrån utgöra dock utgifterna för tjänstepension till arbetare vid telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk, vilka utgifter bestridas från nämnda verks arbetarpensionskassor med bidrag av affärsverksmedel.

Slutligen förekommer, att pensionsutgifterna bestridas från fond utan bidrag av affärsverksmedel. Detta är fallet med tjänstemännens familjepensioner vid telegrafverket och statens järnvägar.

Statsverkspropositionen.

I samband med beräkningen av inkomsterna å driftbudgeten för budgetåret 1938/39 tillstyrkte jag i årets statsverksproposition ett av riksräkenskapsverket framställt förslag att förvandla civila och militära tjänstepensionsfonderna samt allmänna familjepensionsfonden till kapitalfonder, vilkas avkastning skulle tillgodoföras särskilda inkomstitlar å riksstaten. Jag framhöll i samband härmed, att detta förslag sammanhänge med frågan om fondering av pensionsavgifter respektive pensionsavdrag. Med hänsyn härtill lämnades också i statsverkspropositionen en närmare redogörelse för sistnämnda frågas nuvarande läge.

Jag erinrade därvid till en början om vad jag anförde i frågan i samband med anmälan av proposition till 1937 års riksdag angående anslag för innevarande budgetår till pensioner åt efterlevande till befattningshavare i statens tjänst m. m., vilket uttalande lämnades utan erinran av riksdagen. I berörda uttalande påpekade jag bland annat, hurusom av statens skyldighet att svara för familjepensionsutgifterna och den därav föranledda budgettekniska anordningen för pensionsutgifternas bestridande syntes följa, att frågan om fortsatt fondering av familjepensionsavdragen och familjepensionsavgifterna finge för de icke affärsdrivande verken bedömas ur de synpunkter som allmänt sett vore avgörande vid behandlingen av frågan om fondering å riksstaten. Uppenbart vore därför att betänkligheter ur principiella synpunkter icke behövde hysas mot att fonderingen för det ifrågavarande speciella ändamålet underlättes. Vad angår affärsverken påpekades, att det för dem kunde synas naturligt, att familjepensionsutgifterna redovisades särskilda från utgifterna för rörelsen i övrigt för att ej påverka dennas resultat. På grund härav ställde sig frågan, huruvida fondering under den närmast liggande framtiden borde äga rum eller ej, anorlunda för affärsverken än för den övriga statsförvaltningen.

Vidare återgavs i redogörelsen för fonderingsfrågans läge ett av försäkringsinspektionen den 15 december 1937 avgivet utlåtande i ämnet, däri inspektionen anförde följande:

I en enskild pensionsanstalt med frivillig anslutning utgör fonderingen för pensionsutbetalningar i allmänhet en förutsättning för att anstalten skall kunna fullgöra sina pensionsförpliktelser. Därest nämligen tillströmningen av nytt klientel av en eller annan orsak skulle komma att upphöra, kan självfallet en dylik anstalt, därest en mot anstaltens förpliktelser svarande fondering icke genomförts, bliva ur stånd att fullgöra sina åtaganden. I en-

skilda företag andra än pensionsanstalter torde fondavsättningar för ovillkorliga pensionsutfästelser få anses vara obligatoriska på grund av gällande lagbestämmelser om upprättande av balansräkning, även om företag utan fondering — i likhet med företag, som uraktlåtit införa en enstaka klar skuldpost i balansräkningen — i många fall kunna vara fullt solventa för samtliga sina förpliktelser. Dylika avsättningar äro även vad beträffar villkorliga utfästelser önskvärda för att företagets driftsresultat och ställning icke skola komma att utåt framstå i en gynnsammare dager än som motsvaras av de verkliga förhållandena. Storleken av den erforderliga fondavsättningen är emellertid ej utan vidare given utan beroende av gjorda antaganden av olika slag beträffande räntefot, dödlighet, sättet för pensionens intjänande m. m.

Vad beträffar statens tjänstepensionsförpliktelser äro dessa, om man utgår från gängse beräkningsmetoder, för närvarande icke inom någon förvaltningsgren att anse såsom annat än till viss del täckta genom fondavsättningar. Å andra sidan får statens förmåga att verkställa staten åliggande pensionsutbetalningar, såvitt nu kan bedömas, anses oberoende av huruvida en särskild fondering för pensioneringsändamål överhuvud taget sker eller ej. Det avgörande härvidlag är självfallet styrkan hos statsfinanserna. Någon anledning att i detta sammanhang skilja mellan den del av pensionen, som bestrides av de anställdas egna avgifter (i form av pensionsavdrag) och den del, som bestrides av statsmedel, synes icke föreligga. För båda delarna av pensionen gäller, att en statlig fondering icke är nödvändig för pensionsförpliktelsernas fullgörande. Spörsmålet huruvida en dylik fondering likväl bör ske, måste därför bedömas ur lämplighetssynpunkter. Vissa synpunkter kunna anföras till förmån för att fondering vidtages, medan andra skäl tala emot fondering.

Såsom ett skäl för fondering kan framhållas önskvärdheten av att åstadkomma en utjämning av statens pensionskostnader för olika budgetår. I 1930 års pensionsakkunnigas betänkande av år 1932 (sid. 204—205) återgives en förutberäkning av pensionskostnaderna för den civila statsförvaltningen vid olika tidpunkter. Av denna framgår, att redan den automatiska stegringen av pensionskostnaderna — beräknad alltså under förutsättning av en oförändrad tillämpning av de år 1932 gällande pensioneringsgrunderna — skulle beräknas medföra en ökning av tjänstepensionskostnaderna inklusive bidrag från pensionsfonderna från cirka 22 miljoner kronor år 1934 till cirka 48 miljoner kronor år 1950. För befattningshavare vid försvarsväsendet skulle enligt 1934 års militärpensionsakkunnigas betänkande av år 1934 (sid. 248—250) vid de äldre bestämmelsernas oförändrade tillämpning en automatisk ökning ske från 14 miljoner kronor år 1935 till 17 miljoner kronor år 1942, detta i trots av nedskärningen i försvarsorganisationen genom 1925 års riksdagsbeslut och utan hänsyn till ökningen av antalet beställningshavare genom 1936 års försvarsbeslut. På grund av numera vidtagna sänkningar av pensionsåldrarna får stegringen i pensionskostnaderna ännu större betydelse. Det finnes ingen anledning att antaga, att utvecklingen i stort sett skulle gå i annan riktning på övriga områden av det statliga tjänstepensionsväsendet än vad som framgår av de här angivna exemplen. I minst lika hög grad torde den automatiska stegringen av pensionsutbetalningarna komma att göra sig gällande på familjepensionsområdet.

Verkställes icke en utjämning genom fortsatt fondering för pensionsändamål, bör självfallet den automatiska stegringen i pensionsutgifterna beaktas vid dispositionerna i övrigt inom budgeten.

Särskilt vad beträffar affärsverken, där successiva avsättningar motsva-

rande värdet av pensionsförpliktelseerna böra betraktas som verkliga driftskostnader, är det av vikt, att pensionskostnadernas betydelse beaktas vid verkställandet av olika ekonomiska utredningar angående driftsresultaten. Sker icke detta, erhållas missvisande resultat, och verksamheten framstår i en, ekonomiskt sett, bättre dager än som svarar mot det verkliga läget. Vid nuvarande fonderingssystem tages i affärsverkens räkenskaper endast delvis hänsyn till pensionskostnader. Därest en verksamhetsgren inom statligt affärsväsen skulle komma att upphöra eller inskränkas, framstår ännu klarare vikten av att pensionskostnadernas betydelse beaktats redan under befattningshavarnas tjänstetid.

Det må dock i detta sammanhang framhållas, hurusom erfarenheterna från de gångna åren visa, att förutsättningarna för en utjämning genom fondering kunna synnerligen avsevärt rubbas genom pensionsregleringar innebärande sänkta pensionsåldrar eller på grund av penningvärdets fall höjda pensioner eller en utvidgning av pensionsrätten till nya grupper av befattningshavare. Ehuru på grund av dylika förändringar, som med all sannolikhet även i framtiden då och då komma att göra sig gällande, en fullständig utjämning på lång sikt näppeligen torde kunna åstadkommas, kunna givetvis konsekvenserna av sådana förändringar mildras genom en lämplig fondering. Här bör även erinras om att staten kan göra faktiska kapitalförluster å sina tidigare gjorda fondavsättningar, därest penningvärdet faller, eller genom kapitalförluster av annan art.

Vad beträffar skälen *mot* en fondering för pensionsändamål vill inspektionen särskilt understryka svårigheterna att under nuvarande förhållanden ge pensionsfonderna en lämplig placering. Varje försök till utjämning genom fondavsättningar kommer att bli i stort sett värdelöst, därest fonderna icke kunna givas en produktiv användning. Därest fondering skall ske i en eller annan form, är det därför enligt inspektionens mening av vikt, att reglerna angående fondernas placering erhålla en lämplig utformning. Beträffande det privata livförsäkringsväsendet såväl som den enskilda sparverksamheten i övrigt hava sedan en längre tid tillbaka rått stora svårigheter att verkställa erforderliga kapitalplaceringar, enär de för placering tillgängliga värdehandlingarna i form av obligationer, in-teckningar etc. synas ha tillväxt långsammare än de fonder, som behöva placeras. Därest de statliga fonderna erhålla en mera avsevärd tillväxt och placeras enligt lika stränga bestämmelser i fråga om säkerhetens art som livförsäkringsbolagens försäkringsfonder, ökas givetvis konkurrensen beträffande objekten för nyplaceringar, varigenom betydande svårigheter skapas bland annat för utvecklingen av livförsäkringsverksamheten, för vilken viss i gällande lag närmare föreskriven fondering är nödvändig. I själva verket äro i regel bestämmelserna rörande placering av statliga pensionsfonder till och med strängare än bestämmelserna i fråga om nämnda försäkringsfonder.

Därest en statlig fondering skulle anses påkallad, synes böra undersökas, huruvida icke möjlighet finnes att mildra en konkurrens av ovan angiven art. Att den enskilda sparverksamheten, som endast genom sina egna tillgångar kan svara för sina förbindelser, genom lagstiftningen i stor utsträckning ålagts att välja så litet riskbetonade placeringar som möjligt torde i och för sig ej med nödvändighet behöva leda till att risker i lika hög grad undvikas beträffande placeringen av statliga fonder. Möjligen kan en inriktning av den statliga fonderingen på mera riskbetonade placeringsobjekt medföra olägenheter av annan art, ett spörsmål som icke utan närmare undersökning torde kunna bedömas. Beträffande försäkringsbolagens placeringar har den nu pågående försäkringsutredningen bland annat att undersöka

huruvida och i vad mån gällande bestämmelser rörande de värdehandlingar, som få användas för redovisning av försäkringsfonden för livförsäkringar, böra revideras. Skulle en undersökning angående möjligheterna att på lång sikt ge de statliga pensionsfonderna en lämplig placering, vid vilken undersökning samtidigt borde beaktas bland annat livförsäkringens i lag föreskrivna fonderingsskyldighet, giva negativt resultat, bör enligt inspektionens mening nyavsättning till de statliga pensionsfonderna upphöra, varvid förutsattes, att de redan föreliggande fondbehållningarna icke minskas.

Inspektionen sammanfattade de anförda synpunkterna sålunda.

- 1) En statlig fondering för pensionsändamål är icke nödvändig.
- 2) En utjämning av de statliga pensionskostnaderna i budgeten är visserligen önskvärd men synes icke böra åstadkommas genom fondering under annan förutsättning än att pensionsfonderna kunna erhålla en lämplig produktiv placering och att placeringsmöjligheterna för den enskilda sparverksamheten, bland annat livförsäkringsverksamheten, för vilken senare fondering är nödvändig, ej härigenom i alltför hög grad kringskäras.
- 3) Om fondering anses böra ske, synes en utredning nödvändig angående lämpliga placeringsobjekt för de statliga pensionsfonderna.
- 4) Under alla förhållanden böra, även om fondering icke genomföres, framtida pensionskostnader beaktas vid ekonomiska undersökningar angående statens affärsdrivande verksamhet.

För egen del framhöll jag, att jag funne lämpligt, att fondering av pensionsavgifter och pensionsavdrag ägde rum vid de affärsdrivande verken. Däremot ansåg jag fonderingen av statstjänstemännens pensionsavgifter och pensionsavdrag i övrigt böra upphöra.

Departementspromemoria.

Efter statsverkspropositionens avlåtande har inom finansdepartementet utarbetats en promemoria i fonderingsfrågan. Över promemorian ha infordrade utlåtanden avgivits av riksräkenskapsverket, statskontoret, generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen och domänstyrelsen.

I departementspromemorian ha bland annat upptagits till behandling frågorna om pensionsfondsbildningen, pensionsutgifternas bestridande och fonderingens omfattning vid affärsverken.

I fråga om *pensionsfondsbildningen* vid affärsverken innehåller promemorian huvudsakligen följande.

Civila tjänstepensionsfonden har hittills tillförts pensionsavgifter och pensionsavdrag från domänverket och statens reproduktionsanstalt. Med hänsyn härtill kunde, om civila tjänstepensionsfonden förvandlas till kapitalfond men fondering för pensionsändamål skall äga rum vid affärsverken, ifrågasättas, att dessa affärsverks andelar i pensionsfonden skulle utbrytas för att av affärsverken redovisas såsom särskilda fonder. Emellertid torde knappast tillräcklig anledning förefinnas att i ifrågavarande avseende behandla statens reproduktionsanstalt på samma sätt som övriga affärsverk. Flera skäl tala i stället för att reproduktionsanstalten här jämföras med verk

med specialbudgeter. Den enda utbrytning ur civila tjänstepensionsfonden, som skulle erfordras, blir i enlighet härmed domänverkets andel.

Avkastningen av allmänna familjepensionsfonden skall enligt nu gällande bestämmelser för varje budgetår fördelas mellan anslaget till pensioner åt efterlevande till befattningshavare i statens tjänst samt postverkets, vattenfallsverkets och domänverkets driftkostnadsstater. Nämnda affärsverks andelar i fonden böra utbrytas och redovisas såsom särskilda fonder.

Efter dessa utbrytningar ur civila tjänstepensionsfonden och allmänna familjepensionsfonden komma fonder för tjänstemännens tjänste- och familjepensionering att finnas vid ettvarrt av affärsverken utom statens reproduktionsanstalt. Dessutom finnas vid telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk särskilda arbetarpensionskassor för arbetarnas tjänstepensionering. Om fonderingsfrågan nu löses, synes fondbildningen vid affärsverken böra kompletteras. Sålunda torde fonder för arbetarnas tjänstepensionering böra inrättas även vid postverket och domänverket, varjämte fonder för arbetarnas familjepensionering böra inrättas vid samtliga affärsverk, fortfarande dock med undantag av statens reproduktionsanstalt. Härefter skulle vid vart och ett av ifrågavarande affärsverk, såvida det ej finnes lämpligt att sammanslå fonderna eller vissa av dem, finnas en fond för tjänstemännens tjänstepensionering, en fond för tjänstemännens familjepensionering, en fond för arbetarnas tjänstepensionering och en fond för arbetarnas familjepensionering.

Det anses i promemorian angeläget, att ett enhetligt system nu införes för *pensionsutgifternas bestridande* vid affärsverken, och framhålles därvid, att de skäl, vilka överhuvud tala för fondering vid affärsverken, närmast pekade på utgifternas bestridande från pensionsfonderna samt att en sådan anordning även ur bokföringssynpunkt vore att föredraga framför utgifternas bestridande från driftkostnadsstaterna.

Beträffande *fonderingens omfattning* vid affärsverken föreslås i promemorian, att fonderna skulle tillföras dels vederbörande pensionsavgifter och dels den överslagsvis beräknade summan av pensionsavdragen. Därjämte borde fonderna i viss utsträckning ersättas av affärsverksmedlen för pensionsutgifterna. I fråga om denna ersättning framhålles följande.

Närmast till hands skulle väl med hänsyn till motiven för fonderingen ligga att bestämma ersättningen så, att den tillsammans med pensionsavgifterna och den beräknade summan av pensionsavdragen motsvarade det försäkringstekniska värdet av de pensionsberättigades pensionsrätt. Emellertid torde en ur statsfinansiell synpunkt tillräcklig utjämning av pensionsutgifterna ernås, om ersättningen endast motsvarar den del av de faktiska pensionsutgifterna, som överstiger det belopp, med vilket fonderna efter försäkringstekniska grunder kunna bidra med hänsyn till deras medelstillgångar och pensionsavdragens respektive pensionsavgifternas storlek. Även i det senare fallet måste givetvis vissa försäkringstekniska beräkningar ske, vilka emellertid då allenast skulle avse den omfattning, i vilken fonderna skola deltaga i pensionskostnaderna, och som för övrigt med hänsyn till fondernas natur lära kunna verkställas efter mera summariska grunder.

De ändrade reglerna för pensionsfondsbildningen, pensionsutgifternas bestridande och fonderingens omfattning vid affärsverken skulle enligt promemorian tillämpas från och med nästa budgetår.

I samband med den nu lämnade redogörelsen vill jag anmärka, att i promemorian även beröres frågan om fonderingen i statens pensionsanstalt. Promemorian innehåller i denna del huvudsakligen följande.

Utmärkande för det system, som enligt gällande föreskrifter i princip skall tillämpas i fråga om pensionering genom statens pensionsanstalt, är att fondering skall ske av såväl tjänstemännens som huvudmännens och statens andelar i pensionskostnaden, vilken sålunda skall helt täckas av fonderade medel. Denna princip har dock icke konsekvent uppehållits, i det att fondering underlåtit beträffande kapitalbelopp, motsvarande vissa tjänstemannagrupper medgiven rätt till retroaktiv tjänstårsberäkning eller till förhöjda pensioner; i stället har staten påtagit sig viss räntegottgörelse å sålunda uppkommen fondbrist. På senare år har man beträffande statens pensionsanstalt, i anslutning till avbrottet i fonderingen av civila tjänstepensionsfondens inkomster, provisoriskt inställt såväl fonderingen av inflytande avgifter från befattningshavare och huvudmän som avgiftsbetalning och räntegottgörelse från statens sida. Anvisningen av statsmedel till statens pensionsanstalt har därvid inskränkts till ett belopp, som — jämte anstaltens övriga inkomster — beräknats erforderligt för bestridande av anstaltens löpande utgifter utan anlitande av dess kapitalbehållning.

Från pensionsanstalten ha nyligen överflyttats eller komma inom kort vissa befattningshavargrupper att överflyttas till den av statskontoret handhavda statliga pensioneringen. I anledning härav kan tydligen uppkomma fråga om att överföra fondtillgångar från pensionsanstalten till de av statskontoret förvaltade pensionsfonderna. För närvarande pågår därjämte utredning om ändrade pensionsvillkor för folk- och småskollärarna och i samband därmed har den frågan aktualiserats, huruvida pensionsvillkoren jämväl för sådana lärare, som redan pensionerats, eller dessas efterlevande böra jämkas. Sistberörda spörsmål torde icke kunna upptagas till slutligt avgörande, innan en ingående ekonomisk undersökning verkställts, vilket torde böra ske i samband med en utredning jämväl i fonderingsfrågan, såvitt pensionsanstalten angår. En dylik utredning synes inom kort böra igångsättas.

I anledning av departementspromemorian har *riksräkenskapsverket* anfört huvudsakligen följande.

Riksräkenskapsverkets bedömande av de i promemorian framlagda olika förslagen är helt beroende av ämbetsverkets ställningstagande till frågan om fonderingsprincipens tillämpning vid avvägningen av statens årliga pensionskostnader. Riksräkenskapsverket har följaktligen att i första hand angiva sin uppfattning rörande sistnämnda spörsmål.

Såsom närmare utvecklat i försäkringsinspektionens utredning äro skälen för fonderingens bibehållande väsentligen knutna till önskvärldheten av att åstadkomma en utjämning i tiden av statens pensionskostnader. Särskilt beträffande affärsverken skulle en sådan utjämning vara av betydelse. Därest successiva avsättningar motsvarande värdet av pensionsförpliktelserna avföras såsom driftkostnader, ernås onekligen en korrektare avvägning av affärsverkens årliga vinstresultat. Någon fullständig utjämning av pensionskostnaderna kan emellertid — av skäl som angivas i försäkringsinspektionens utredning — icke åstadkommas.

Även om tillämpandet av fonderingsprincipen ur strängt teoretisk synpunkt sålunda måste anses äga visst företräde framför en ordning, där utjämning av pensionskostnader icke vidtagits, har riksräkenskapsverket emel-

lertid i likhet med försäkringsinspektionen funnit en statlig fondering för pensionsändamål icke vara nödvändig. De med fonderingen förbundna praktiska olägenheterna synas vid sådant förhållande kunna utgöra tillräcklig anledning att för framtiden helt avstå från fondering.

Därest fonderingsprincipen av förut angivna skäl i allt fall anses böra tillämpas beträffande affärsverken, bör emellertid fonderingen enligt riksräkenskapsverkets åsikt avse icke blott — såsom i promemorian förutsatts — pensionsavdrag respektive pensionsavgifter utan även statens bidrag till pensionskostnaderna. Först härigenom skulle nämligen en verklig utjämning av pensionskostnaderna ernås. Härjämte må uppmärksammas, att en till pensionsavdrag respektive pensionsavgifter begränsad fondering efter eventuell övergång till nettolönesystem skulle framstå såsom rent godtycklig.

Riksräkenskapsverket, som anser en utvidgning i angiven omfattning av den hittillsvarande fonderingen för pensionsändamål icke vara att räkna med, får för sin del förorda, att för framtiden fonderingen slopas beträffande såväl affärsverk som övriga verk och myndigheter.

Genom att fonderingen helt slopas även vid affärsverken, skulle redovisningen av pensionsfonder och pensionsutgifter vid dessa verk högst avsevärt förenklas. De enligt promemorian för varje affärsverk förutsatta fyra olika pensionsfonderna skulle kunna utan åtskillnad redovisas såsom en gemensam pensionsfond, vilken i likhet med de nuvarande pensionsfonderna skulle upptagas såsom diversemedelsfond. I den mån pensionsfondsmedlen tagits i anspråk för affärsverksrörelsen, skulle avkastningen direkt ingå bland affärsverkets rörelseinkomster. I den mån åter pensionsfondsmedlen investerats i till affärsverksrörelsen icke hänförliga tillgångar, bör avkastningen under särskild rubrik redovisas bland affärsverkets inkomster. Pensionsutgifterna åter böra bestridas direkt å verkets driftkostnadsstat.

Statskontoret har bland annat yttrat:

Statskontoret vill ifrågasätta, om tillräcklig anledning föreligger att driva fonduppdelningen vid affärsverken så långt, som i promemorian föreslagits. Det med fondering avsedda syftet att åstadkomma en utjämning av pensionskostnaderna under olika budgetår lär likaväl eller bättre kunna vinnas, om vid varje affärsverk en för tjänstemän och arbetare gemensam fond för tjänstepensioneringen inrättas, liksom ock en gemensam fond för familjepensioneringen. Genom en dylik anordning skulle ock undvikas de överföringar från arbetarpensionskassorna till tjänstepensionsfonderna, som i händelse av inrättandet av särskilda fonder i vissa fall bleve nödvändiga. Ämbetsverket vill därför förorda ett närmare övervägande av frågan, om icke vid affärsverken böra tillskapas för tjänstemän och arbetare gemensamma tjänstepensionsfonder respektive familjepensionsfonder.

Enligt förslaget är icke avsett, att särskilda pensionsfonder skulle komma till stånd vid statens reproduktionsanstalt, utan skulle de vid anstalten förekommande pensionskostnaderna bestridas i enahanda ordning som motsvarande kostnader vid de civila verken i allmänhet.

Statskontoret håller av principiella skäl före, att reproduktionsanstalten i egenskap av affärsverk bör själv bära sina pensioneringskostnader, och måste med hänsyn härtill avråda ifrån att för anstaltens vidkommande pensionsutgifterna skulle bestridas i annan ordning än vid övriga affärsverk. De invändningar, som på grund av den jämförelsevis ringa omfattningen av reproduktionsanstaltens affärsrörelse kunna resas mot att i förevarande avseende jämställa anstalten med övriga affärsverk, torde avsevärt förlora i styrka, om — såsom statskontoret förordat — vid affärsverken inrättas gemensamma pensionsfonder för tjänstemän och arbetare.

Generalpoststyrelsen har i huvudsak framhållit följande:

Vad beträffar frågan i vilken utsträckning fondering för den egentliga post-personalens pensionering bör äga rum vid postverket, torde under alla förhållanden pensionsavdrag och eventuella pensionsavgifter böra fonderas. För att åstadkomma en i och för sig önskvärd, fullständig utjämning av verkets pensionskostnader för olika budgetår borde givetvis fondering ske icke endast av befattningshavarnas utan även av postverkets andel i pensionskostnaderna. Då emellertid avsättning av medel, motsvarande sistnämnda andel, icke tidigare skett, utan jämväl den del av postverkets överskott, som ur nyss angivna synpunkt rätteligen borde hava tillförts pensionsfonden, inlevererats såsom överskottsmedel till statskassan, lär det icke nu kunna ifrågasättas fondering i full utsträckning, oaktat en sådan vore tillrådlig med hänsyn till den avsevärda ökning av pensionsutgifterna, som kommer att uppstå efter ett par tre årtionden på grund av den stora nyanställning av personal, som blivit en följd av bl. a. postsparbanks- och postgiroverörelsens utveckling. För postverkets vidkommande torde dock behovet av dylik fondering vara mindre framträdande, när postverkets verksamhetsområde, såvitt nu kan förutses, väl snarare torde komma att utvidgas än minskas och i allt fall dess ursprungliga funktion näppeligen lär komma att upphöra. Då emellertid — såsom försäkringsinspektionen framhållit — pensionskostnadernas betydelse torde böra beaktas vid utredningar rörande verkets driftsresultat, synes matematisk utredning rörande värdet av de pensionsberättigades pensionsrätt böra företagas med vissa års mellanrum. Den fondbrist, som därvid konstateras, torde jämväl böra komma till synes i fondens räkenskaper, lämpligen upptagen såsom en skuld, förd innanför linjen.

Vidkommande arbetarnas vid postverket tjänstepensionering, synas även vissa skäl tala för fondering jämväl av statens andel i pensionskostnaderna. De arbetare, varom här är fråga, äro i huvudsak sysselsatta vid postverkets verkstad, garage, tryckeri och bokbinderi samt vid den av verket drivna diligensrörelsen. Därest dessa verksamhetsgrenar eller någon av dem skulle komma att nedläggas, något som ju kan tänkas, måste arbetarna i regel entledigas med rätt till erhållande av uppskjuten livränta. Då sammanlagda antalet arbetare emellertid uppgår till endast mellan 300 och 400 stycken, synes fondering jämväl av statens andel i pensionskostnaderna näppeligen erforderlig, helst som icke ens vid dylik fondering med säkerhet lär kunna förutses, om fonden framdeles skulle bliva i stånd att ensam bestrida samtliga pensionsutgifter. Vid sådant förhållande torde det ej heller vara erforderligt att bilda en särskild fond för arbetarepensioneringen, utan torde härför avsedda medel lämpligen kunna tillföras tjänstepensionsfonden, vilken sålunda skulle vara avsedd för pensionering av såväl tjänstemän som arbetare.

Att bilda en särskild fond för arbetarnas familjepensionering synes likaledes obehövt, då i detta fall familjepensionsavdragen kunna beräknas täcka större delen av familjepensionskostnaderna. En gemensam fond för tjänstemännens och arbetarnas vid postverket familjepensionering anses därför vara tillfyllest. Vid postverket skulle sålunda endast erfordras två fonder för pensionsändamål.

Ett enhetligt system för pensionsutgifternas bestridande vid affärsverken torde vara önskvärt. Enligt generalpoststyrelsens åsikt borde utgifterna bestri- das direkt från pensionsfonderna. En dylik anordning synes för postverket lämplig, när verkets utgifter för pensionering för visst år i så fall icke skulle behöva över- eller understiga det i driftkostnadsstaten fastställda beloppet för verkets bidrag till resp. pensionsfonder. Detta belopp skulle då utgöras av de för året beräknade pensionsutgifterna — inklusive uppskjutna livräntor

— minskade med det belopp av fondens avkastning, som enligt försäkringstekniska beräkningar kunde disponeras för sagda utgifter. Erforderliga utjämnningar finge äga rum i samband med de med vissa tidsintervaller företagna försäkringstekniska beräkningarna.

Då postverkets räkenskaper föras för kalenderår vill styrelsen emellertid ifrågasätta, att de nya bestämmelser, som komma att utfärdas, må träda i tillämpning först med 1939 års ingång. Härigenom skulle undvikas ändringar i den för innevarande år fastställda driftkostnadsstaten.

Slutligen får generalpoststyrelsen framhålla att, vid utbrytning av postverkets andel i familjepensionsfonden, denna andel bör utgöras av icke blott postverkets andel i förutvarande civilstatens änke- och pupillkassa utan även av postverkets förutvarande familjepensionsfonds kapitaltillgång per den 30 juni 1937, som då överfördes till allmänna familjepensionsfonden.

Generalpoststyrelsen anser således,

att fondering av pensionsavdrag bör äga rum vid postverket,

att två pensionsfonder böra finnas vid postverket, en för tjänstemännens och arbetarnas tjänstepensionering och en för båda dessa kategoriers familjepensionering,

att pensionsutgifterna böra bestridas från fonderna samt

att postverkets bidrag till fonderna bör motsvara den del av de faktiska pensionsutgifterna, som överstiger det belopp, med vilket fonderna efter försäkringstekniska grunder kunna bidra med hänsyn till deras medelstillgångar och pensionsavdragens storlek.

Telegrafstyrelsen anför:

Telegrafstyrelsen ansluter sig till uppfattningen, att fondering av pensionsavgifter och pensionsavdrag bör äga rum vid de affärsdrivande verken samt att därvid fyra pensionsfonder bildas, nämligen en fond för tjänstemännens tjänstepensionering, en fond för tjänstemännens familjepensionering, en fond för arbetarnas tjänstepensionering och en fond för arbetarnas familjepensionering.

Telegrafstyrelsen kan vidare ansluta sig till förslaget, att den årliga ersättningen till respektive fonder endast skall motsvara den del av de faktiska pensionsutgifterna, som överstiger det belopp, med vilket fonderna efter försäkringstekniska grunder kunna bidra med hänsyn till sina medelstillgångar och pensionsavdragens respektive pensionsavgifternas storlek. För telegrafverkets del förutsätter detta bland annat, att nuvarande bidragsgrunder till telegrafverkets arbetarpensionskassa skola upphöra och att jämväl vid tjänstepensionering av arbetare viss procentuell del av de verkliga utgående pensionerna överföres till vederbörande fond. I övrigt utgår telegrafstyrelsen ifrån, att pensionsfonderna liksom hittills varit fallet skola tillgodoföras icke blott pensionsavdrag och pensionsavgifter utan även ränteavkastning å fondmedlen.

Järnvägsstyrelsen har, såvitt här är i fråga, yttrat:

Vid statens järnvägar finnas för närvarande tre pensionsfonder, nämligen en för tjänstemännens tjänstepensionering, en för arbetarnas tjänstepensionering och en för tjänstemännens familjepensionering. I promemorian föreslås, att en fond inrättas för arbetarnas familjepensionering. Järnvägsstyrelsen finner lämpligt, att den åsyftade likformigheten åvägabringas. För detta syftes vinnande synes emellertid icke vara nödvändigt inrätta ännu en fond, då nuvarande familjepensionsfond utan olägenhet kan i sig upptaga till arbetarnas familjepensionering hänförliga inkomster och utgifter.

Styrelsen vill också föreslå, att de båda tjänstepensionsfonderna sammanslås till en, då ett fortsatt särhållande icke medför någon nytta men väl kan vålla en del improduktivt arbete. — Gemenskap i förevarande hänseende mellan tjänstemän och arbetare är också motiverad därav, att övergång från arbetare- till tjänstemannaanställning vid statens järnvägar förekommer i tämligen stor omfattning.

Järnvägsstyrelsen biträder förslaget, att pensionsutgifterna skola *primärt* belasta pensionsfonderna. Härmed vinnes bl. a., att driftsräkningens bidrag kunna jämnt fördelas å hela räkenskapsåret och hållas i nivå med fastställda sater. Vad beträffar storleken av dessa bidrag vill styrelsen tillstyrka det i promemorian föreslagna med förtydligandet, att bidraget för visst år skall motsvara viss *procentisk* del av de — vid driftkostnadsstatens uppgörande — *förutberäknade* pensionsutgifterna. — Lämpligt synes också vara, att klara bestämmelser utfärdas rörande detta procenttals beräkning, vilken, såsom i promemorian framhållits, utan olägenhet torde kunna göras skäligen enkel.

Vad slutligen beträffar tidpunkten för de nya bestämmelsernas ikraftträdande, vill järnvägsstyrelsen erinra, att vid affärsverken icke budgetåret utan kalenderåret är räkenskapsår, varför övergång helst bör ske vid kalenderårsskifte. För statens järnvägars del föreslås alltså, att de nya reglerna må tillämpas fr. o. m. år 1939. Den skillnad i fondernas ställning, som vållas av ett halvt års uppskov, är icke av sådan storlek, att den kan hava någon praktisk betydelse.

Vattenfallsstyrelsen har anfört följande:

I promemorian föreslås, att det vid vart och ett av affärsverken skall finnas fyra pensionsfonder, såvida det ej befinnes lämpligt att sammanslå fonderna eller vissa av dem. Dessa fonder skulle vara följande: en fond för tjänstemännens tjänstepensionering, en fond för tjänstemännens familjepensionering, en fond för arbetarnas tjänstepensionering och en fond för arbetarnas familjepensionering.

Vattenfallsstyrelsen finner det lämpligt, att fondering sker vid affärsverken för samtliga ovannämnda ändamål; dock bör vid statens vattenfallsverk sammanslagning av vissa fonder ske sålunda, att det blir en för tjänstemän och arbetare gemensam tjänstepensionsfond samt en likaledes för tjänstemän och arbetare gemensam familjepensionsfond. Detta är bland annat motiverat därav, att övergång från arbetare- till tjänstemannaanställning förekommer i relativt stor omfattning. Däremot är det, med hänsyn till de behöfliga försäkringstekniska beräkningarna, ej lämpligt att driva fondsammanslagningen längre än nyss sagts.

I promemorian synes endast avses fondering av belopp motsvarande de utav tjänstemännen och arbetarna vidkända pensionsavdragen å avlöningarna. Dessa avdrag täcka visserligen den större delen av kostnaderna för familjepensioneringen men icke ens tredjedelen av kostnaderna för tjänstepensioneringen.

Enligt vattenfallsstyrelsens mening böra de årliga avsättningarna av driftmedel till statens vattenfallsverks pensionsfonder icke motsvara enbart pensionsavdragen, utan nämnda avsättningar böra vara av sådan storlek, att pensionsfonderna därigenom och genom tillägg av fondernas räntevkastning sättas i stånd att uppfylla verkets totala pensionsförpliktelser, dock med undantag för familjepensionernas rörliga delar, vilka äro beroende av växlingarna i levnadskostnadsindexen. Det framstår nämligen för styrelsen såsom önskvärt att ernå en i möjligaste mån jämn fördelning mellan olika år av statens vattenfallsverks pensionskostnader, så att verkets räkenskaper

jämväl med avseende å dessa kostnader komma att förete möjligast rättvisande driftresultat.

Genom tillämpning av den utav vattenfallsstyrelsen sålunda förordade fonderingsprincipen, vilken redan, om än ofullständigt, tillämpas för arbetarpensionskassorna vid vissa affärsverk, skulle de utbetalda pensionsbeloppen, med ovan angivna undantag beträffande familjepensionernas rörliga delar, kunna helt bestridas av pensionsfonderna, varför någon ersättning till fonderna för nämnda utgifter icke skulle behöva beräknas i de årliga driftkostnadsstaterna. Däremot borde i driftkostnadsstaterna upptagas utgiftsbelopp dels för ovannämnda avsättningar till pensionsfonderna, dels ock för de aktuella familjepensionernas rörliga delar liksom även för dyrtidstilläggen å de aktuella tjänstepensionerna.

Då vid affärsverken icke budgetåret utan kalenderåret är räkenskapsår, böra de nya reglerna för avsättningar till pensionsfonder och för pensionsutgifternas bestridande vid statens vattenfallsverk tillämpas från ett kalenderårsskifte, helst retroaktivt från 1938 års ingång. De erforderliga försäkringstekniska beräkningarna — jämväl enligt promemorians förslag behövas dylika beräkningar — kunna möjligen bli färdiga till bokslutet för år 1938 men sannolikt icke till den tidpunkt, då förslag till driftkostnadsstat för år 1939 skall avgivas.

Då emellertid den bebådade allmänna löneregleringen torde böra åtföljas av ändringar beträffande pensionsunderlagen och pensionsavdragen, synas de försäkringstekniska beräkningarna böra uppskjutas i avvaktan därpå och avsättningarna till pensionsfonderna under mellantiden bestämmas till helt summariskt uppskattade belopp.

Slutligen har *domänstyrelsen* förklarat sig icke hava något att erinra mot promemorians förslag angående fondbildning, pensionsutgifternas bestridande och fonderingens omfattning vid affärsverken.

Den hittills tillämpade fonderingen av statstjänstemännens pensionsavgifter och pensionsavdrag samt de därmed sammanhängande finansiella anordningarna ha icke låtit sig väl förena med gällande regler för redovisningen å allmänna budgeten av statsverkets utgifter och inkomster. Då härtill kommer, att statens förpliktelser gent emot de pensionsberättigade äga bestånd oberoende av en dylik fondering, anser jag, såsom redan i statsverkspropositionen uttalades, att fonderingen av statstjänstemännens pensionsavgifter och pensionsavdrag vid de icke affärsdrivande verken nu bör upphöra. Jag kommer i det följande att framlägga förslag till härav betingad ändring i 1907 års pensionslag. Senare i dag torde jag vidare få anmäla vissa anslagsfrågor m. m., som sammanhänga med fonderingens upphörande.

Riksräkenskapsverket har förordat, att fonderingen för framtiden skulle slopas jämväl beträffande affärsverken. För min del kan jag icke biträda denna ståndpunkt. Vid detta ställningstagande har jag särskilt beaktat, att om all fondering underlåtes, affärsverksfonderna genom pensionsavdragen och pensionsavgifterna skulle tillföras inkomster, som icke rätteligen böra få påverka fondernas driftresultat. Jag finner mig sålunda böra vidhålla min i statsverkspropositionen uttalade, av de i ärendet hörda affärsdrivande

*Departements-
chefen.*

verken delade åsikt, att fondering för pensionsändamål bör ske vid affärsverken.

Riksräkenskapsverket har vidare framhållit, att, därest fonderingsprincipen bleve tillämpad beträffande affärsverken, fonderingen borde avse icke blott pensionsavdrag respektive pensionsavgifter utan även statens bidrag till pensionskostnaden. Denna uppfattning delas av vattenfallsstyrelsen. En sådan utvidgning av fonderingen utöver vad som föreslagits i promemorian skulle emellertid medföra en tidsutjämning av de fonderna åvilande pensionskostnaderna, som ej kan anses tillräckligt motiverad av affärsmässiga hänsyn vid uppgörandet av fondboksluten och som skulle komma att sakna motsvarighet inom allmänna budgeten. Jag vill med hänsyn därtill på denna punkt i huvudsak ansluta mig till promemorians förslag.

Även i fråga om sättet för pensionsutgifternas bestridande förordar jag promemorians förslag, vilket i denna del tillstyrkts eller lämnats utan erinran av de hörda myndigheterna.

Beträffande antalet pensionsfonder ansluter jag mig till det av flera myndigheter framförda förslaget om allenast två pensionsfonder vid varje ämbetsverk, en för tjänstemännens och arbetarnas tjänstepensionering samt en för båda dessa kategoriers familjepensionering. Vid sådant förhållande synas tillräckliga skäl saknas att i förevarande hänseende tillämpa annan ordning för statens reproduktionsanstalt än för övriga affärsverk.

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen ha generalpoststyrelsen och järnvägsstyrelsen förordat, att de nya reglerna för affärsverken skulle tillämpas först från och med år 1939. Även vattenfallsstyrelsen har ansett, att omläggningen bör ske vid kalenderårsskifte. Jag finner vägande skäl tala för en övergång först från och med den 1 januari 1939 men vill påpeka, att utbrytningen av vederbörande affärsverks andelar i civila tjänstepensionsfonden och allmänna familjepensionsfonden likväl bör ske per den 1 juli 1938. I den mån affärsverkens driftmedel för gjorda pensionsutbetalningar under senare halvåret 1938 enligt hittills gällande föreskrifter skolat erhålla gottgörelse från nämnda fonder, torde dylik gottgörelse i stället böra utgå från affärsverkens pensionsfonder. Särskilda föreskrifter torde även erfordras beträffande under sagda halvår inflytande pensionsavgifter m. m.

Slutligen får jag i detta sammanhang framhålla, att en utredning av fonderingsfrågan, såvitt statens pensionsanstalt angår, synes mig böra komma till stånd inom den närmaste framtiden, i samband varmed även en del andra problem, däribland frågan om förbättring av vissa från anstalten nu utgående familjepensioner, böra upptagas till övervägande.

Lagändringar.

Enligt 11 § av 1907 års lag skola, såsom förut angivits, tjänst innehavares pensionsavgifter ingå till en särskild fond för pensionering av civila tjänst innehavare. Från denna fond skall bestridas så stor del av kostnaden för beredande av pension enligt lagen, som enligt vetenskaplig sannolikhetsbe-

räkning finnes motsvara fondens tillgångar och de stadgade pensionsavgifternas storlek.

Därest fonderingen av pensionsavgifter vid de icke affärsdrivande verken skulle upphöra, måste denna fonderingsföreskrift ändras. I den förut berörda departementspromemorian har föreslagits, att föreskriften liksom motsvarande bestämmelse i civila tjänstepensionsreglementet nu skulle upphävas, varefter bestämmelser angående fonderingen vid affärsverken finge meddelas i administrativ ordning. Emot att dylika fonderingsbestämmelser fortfarande bibehölles såsom lagföreskrifter talade — enligt promemorian — framför allt, att fonderingen i detta speciella fall liksom överhuvud inom budgeten åsyftade att på lång sikt i viss utsträckning reglera förhållandet mellan utgifter och inkomster medan däremot de pensionsberättigades rättigheter på intet sätt berördes av den omständigheten, huruvida fondering ägde rum eller ej.

Förslaget har uttryckligen tillstyrkts av statskontoret, generalpoststyrelsen, järnvägsstyrelsen och vattenfallsstyrelsen samt i övrigt lämnats utan erinran av de hörda myndigheterna. I enlighet härmed förordar jag, att 11 § av 1907 års lag upphäves. Till frågan om upphävande av motsvarande föreskrift i civila tjänstepensionsreglementet torde jag få återkomma i annat sammanhang. Vad angår de regler för fonderingen, som böra tillämpas vid affärsverken, får jag hänvisa till vad i det föregående anförts.

Vid 1937 års riksdag beslöts lönereglering från och med den 1 januari 1938 dels för lärare vid högre lärarinneseminariet, de allmänna läroverken, folkskoleseminarierna, läroanstalterna för blinda, vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte, de tekniska läroverken (tekniska fackskolor, tekniska gymnasier och tekniska elementarskolor) och navigationsskolorna, dels ock för statens folkskolinspektörer och nomadskolinspektören samt husmoder och översköterska vid vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte.

Enligt inhämtade upplysningar ha samtliga dessa befattningshavare övergått på den nya lönestaten och därigenom blivit underkastade civila tjänstepensionsreglementet utom sex adjunkter eller ämneslärarinnor vid de allmänna läroverken.

I 3 § sista stycket och 4 § sista stycket av 1907 års lag äro bestämmelser meddelade i fråga om beräkning av pensionsunderlag och pension för vissa lärare i övningsämnen. Dessa föreskrifter böra nu upphävas.

Vidare äro i 5 § av nämnda lag bestämmelser meddelade angående pensionsålder och erforderligt antal tjänstår för vissa av ifrågavarande befattningshavare. Även dessa föreskrifter böra, såvitt de icke avse ämneslärare vid de allmänna läroverken, nu uteslutas ur lagen. Tillika kan ur 5 § uteslutas en däri upptagen föreskrift angående pensionsålder och erforderligt antal tjänstår för lärare vid Chalmers tekniska institut.

Slutligen föreskrives i 13 § av 1907 års lag, bland annat, att pension enligt lagen skall i fråga om tjänst vid tullverket sökas hos generaltullstyrelsen. Då enligt vad jag inhämtat vid tullverket ej längre finnas anställda befatt-

ningshavare med tjänstepensionsrätt enligt förevarande lag, torde föreskriften i fråga nu böra upphävas.

I överensstämmelse med vad sålunda anförts har inom finansdepartementet utarbetats förslag till *lag om ändring i vissa delar av lagen den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänst innehavares rätt till pension.*

Föredraganden hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels antaga berörda förslag till lag;

dels ock besluta, att tjänste- och familjepensioneringen vid affärsverken skall i budgetärt hänseende ordnas i huvudsak enligt de riktlinjer, som i det föregående förordats.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtast till riksdagen.

Ur protokollet:

P. J. Arrhenius.